

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kaip nukris moneta

Ši tekstą rašau prieš Lietuvos prezidento rinkimus – gegužės 10 dieną. Taigi tikrai nežinau, kokie bus balsavimo rezultatai; spėlioti nesinori, tuo labiau – burti iš kavos tirščių ar iš mėnulio fazių (pilnatis prasidės po rinkimų, taigi dėl kai kurių balsuotojų ramu). Žinau, kad rytoj atliksiu savo pilietinę pareigą, kaip kad atlieku ją visada – balsuodama už tuos žmones, kuriais pasitikiu ir kurių politinis padarumas man nekelia abejonių. Taip, dar yra tokių politikų, nors nemaža dalis visuomenės maišo visus su žemėmis, neišskirdama nė vieno, neretai pamiršdama, kad pati išrinko tokius, kurie jos pasitikėjimo neverti.

Tam, kad išrinktume žmones, kuriais pasitikėtume, reikia, kad ir mes patys turėtume moralinius principus. Jeigu pilietis balsuoja už politiką, kuris sulaužė priesaiką, ar reiktų manyti, kad pilietis labai gailestingas ir politikui viską atleido, ar labai naivus, o gal – užmaršus?.. O gal ir pats pilietis, progai pasitaikius, sulaužytų priesaiką – gal ir jo moraliniai principai tokie pat, kaip to politikų?.. Rastume nemažai tokių pavyzdžių, kai tenka labai smarkiai suabejoti jei ne rinkėjų sveika nuovoka, tai morale. Arba ir kvailumu. Kai žmogus iš gatvės pareiškia, kad prezidento pareigos – reguliuoti prekybos centrų kainas, kovoti su farmacininkais (irgi dėl tų pačių kainų) ar nulemti teismų sprendimus, tada dar galima pridurti, kad prezidentas veikiausiai dar turi kovoti su ateiviais ir išvarinėti piktąsias dvasias.

O juk reiktų suprasti – daugiau nei dvidešimt metų laisvės turėjo paprotinti prie *prikazų* įpratusią liaudį – kad pilietis pats kuria savo gerovę ir savo likimą. Niekas jam nepadės, jeigu jis nepadės sau. Tai nelengvas uždavinys, bet lengvas gyvenimas ir neegzistuoja, nebent žmogus norėtų būti parazitas ir gyventi kitų sąskaita. Yra, žinoma, ir žmonių, kuriuos mintyse vadinu „pilviniiais“, gyvenančių tik dėl ekonominės gerovės ir neturinčių intelektualinės ir kultūrinės savimonės – tokiems priesaikos sulaužymas irgi kartais panašus tik į tvoros sulaužymą, taigi jie renkasi į save panašius.

Tačiau mus gelbsti sveika nuovoka ir humoras. Anava per televizorių surūgusi moteriškė bandė bambėti, kad žmonės Lietuvoje neturi ko valgyti (pati tikrai į badaujančią nepanaši, bet čia turbūt toks jau dėsniš – kuo riebesnis, tuo labiau rėkia). Ir ką jūs manot? Dvi žvalios pensininkės kad sušuks pasipiktinusios: kaip tai nėra, kaip tai nėra?!.. Patiko man tos moterėlės – gražios, žvalios, linksmos, nė nepridėsi prie tos surūgėlės, kuri dar vaistų kainomis bandė skųstis – gaila, reportažas pasibaigė, gal tos dvi linksmos pensininkės būtų jai sušukusios – o tu nebūk tokia pikta, tai ir vaistų nereiks!..

Prezidentas Valdas Adamkus sielvartavo, kad rinkimų kampanija nuobodi, o debatai niekam tikę. Ir plakatų mieste mažai. Nesutikčiau. Ir dėl nuobodumo, ir dėl plakatų; pastarųjų tai ir nereikia, šiukšlių bus mažiau. O dėl įdomumo... Bene įdomiausia erdvė yra *Facebook'as*, kuriame gali rasti ir rimtų, ir juokingų dalykų – nuo „Dviračio žynių“ politologų Surskio ir Mauzerio pokalbių iki politinių anekdotų. O štai koks patarimas neapsisprendusiems, už ką balsuoti: „Einate į kabiną ir metate monetą: jei skaičius – balsuojate už Grybauskaitę, jei herbas – irgi už Grybauskaitę, jei briauna – už Balčytį, jei moneta pakimba ore – už Puteikį, jei moneta iš juodosios buhalterijos – už Paulauską, jei nesat tikri, ar moneta jūsų – už Zuoką, jei neturite monetos – už Rope, o jei moneta zlotas – patys žinot“.

Kai šis laikraščio numeris išeis, jau žinosime, kaip nukrito moneta. Nukrito ant herbo: Dalia Grybauskaitė gerokai aplenkė varžovus. Tačiau moneta atsimušė į žemę ir vėl pašoko. Laukia antras rinkimų turas. Gal ir tie, kurie taip geidžia dvigubos pilietybės, teiksis bent paštu balsuoti, tuo paliudydami, kad nori būti Lietuvos piliečiais.

Renata Šerelytė

Zita Stankevičienė. Vieną rytą autobusų stotelėje, 2013

Kukutis džiaugiasi savo buvimu

*Kaip man būtų tamsu,
jei manęs nebūtų.
Visa, kas man priklauso,
pasiimtų kiti –
neturėčiau net žodžių
kam pasiskųsti.
Kažin, kieno būtų mano vaikai,
net nežinodami,
kad jie mano?
Kas būtų dirbęs
mano sugalvotus darbus
ir nešiojęs mano kepurę?
Kaip gerai, kad esu,
kad atsiimu,
niekam neužleisdamas,
kas priklauso
mano rankoms, akims ir galvai.*

Marcelijus Martinaitis

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Kaip nukris moneta • 2-as psl. Astrida Petraitytė. Gimtojo žodžio ir rašto šventė • 3-as psl. Audra V. Adomėnas. Lietuviškos Montessori mokyklėlės „Žiburėlis“ veikla • 4-as psl. Aldona Žemaitytė. Darbais apvainikuotos dienos • 6-as psl. Stanislovas Abromavičius. Vaižganto gatvė. Bronys Raila • 7-as psl. Renata Šerelytė. Naujos knygos • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Išeivijos dvasinis palikimas M. Mažvydo bibliotekoje • K. Donelaitis: metų ir raštų ratas

Gimtojo žodžio ir rašto šventė

Astrida Petraitytė

Šiomet kaip niekad gegužės 7-ąją – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – pažiūrėsim, bent jau Vilniuje. Turbūt šį aktyvumą labiausiai inspiravo ne graži 110 metų sukaktis – nors kiekvienais metais prisimename po 1863 m. pralaimėjimo užgriuvusį *lietuviško* rašto draudimą, nesitaikstymą su primestą kirilika (taip radosi ypatingi lietuviškieji fenomenai – daraktorystė, knygnešystė), džiaugiamės po šios keturis dešimtmečius trukusios prievartos atgautu savu raštu, su daiginusiu ne tik spaudą, bet ir tautinį – kultūrinį, pilietinį, galiausiai – politinį sąmoningumą. Bet juk šiomet švenčiame Kristijono Donelaičio *metus*, turime šio mūsų grožinės literatūros pradininko, lietuviškojo hegzometro kūrėjo valstybinę paminėjimo programą, jau sulaukėme šiai progai skirtų renginių, naujų „Metų“ leidimų, šios poemos, jos kūrėjo asmenybės ir laikmečio refleksijų, dar švėsimė visus šiuos metus, tad, suprantama, ir Gegužės 7-oji tapo puikia proga prasiveržti donelaitianios fejerverkui

Šakių gimnazistai LR Prezidentūroje ridena „Metų“ ratą.

Jau keletą metų lietuviškojo rašto paminėti nueinu į Spaudos pusryčius, surengiamus Lituanistikos tradicijų ir paveldo išsaugojimo komisijos. Taip taip, būna ir „pusryčiai“ – kava su užkandžiais, bet jau po renginio, paprastai trinario: Felicijos Bortkevičienės kalbos premijos laureato paskelbimo, teminio pranešimo ir muzikinių intarpų. Ir šįkart Signatarų namuose surengti Spaudos pusryčiai laikėsi šio reglamento, suprantama, paženklinoto Donelaičio vardu. Ir renginio vedėjas (studentas Paulius, kaip sužinojau jo paties pasiteiravusi) pirmiausia paskaitė „Metų“ ištrauką, ir prof. Dainora Pociūtė-Abukevičienė savo turinigame, smagiai perskaitytame, taip ir nuteikusiam pranešime kalbėjo apie valgį ir valgymą Donelaičio „Metuose“. Žinoma, būta ir sveikinimo žodžio, kurį dar prieš pranešimą tarė Komisijos pirmininkė, Seimo pirmininkės pavaduotoja Irena Degutienė. Lietuviškos dainos – kurias atliko sopranas Viktorija Miškūnaitė, pianinu pritariant Audronei Kisieliūnaitei, – taip pat apipynė kalbas.

O prof. Pociūtė pažymėjo, kad Donelaitis, šis liuteronų kunigas, iškėlęs darbą kaip pagrindinę žmogaus gyvenimo vertybę, toli gražu nepropaguoja askezės – jo poemoje gali rasti sodrių valgio pašlovinimo vaizdų. Pasak profesorės, Donelaitis kaip moraliai pagrįstą pripažįsta žmogaus išaugintų gėrybių – augalų ar naminių gyvulių, paukščių – valgymą. Tik iš Dievo malonės pragyvenančius padarus valgyti esą nedora (kaip paradoksali išimtis – varnos). Poemoje galima rasti ir pasidžiaugimo gausiu maistu, ir santūrumo pašlovinimo. Donelaitis, suprantama, moko viežlybumo, gražaus apsiėjimo prie stalo. Kaip pažymėjo pranešėja, šakutė, vėlyvas stalo įrankis, tuomet ir ponų ne visad vartota, o jau būrai puikiai apsiėjo su šaukštu ir peiliu. Bet autorius smerkia rajūnus, tiesiog rankomis plėšančius mėsą, kemšančius ją dideliais „stukiais“ – tuometis etiketas pripažino smulkiai supjaustyto maisto išidėjimą burnon pirštais.

Po šios sodrios kalbos su pavyzdžiais ir citato-

mis Komisijos sekretorius Andrius Vaišnys paskelbė du šiemėčius Kalbos premijos laureatus (nors tradiciškai skelbiamas vienas, bet tokio precedento – premijos paskyrimo dviems – jau būta). Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos tinklalapyje (<http://www.lituanistika.lt/>) įvardyta: „2014 metų Kalbos premija už Lietuvos laisvės kovų dalyvių lituanistinio garso ir vaizdo archyvo sukūrimą skirta partizaninio karo metraštininkui Romui Kauniečiui; už išskirtinį dėmesį taisyklingos kalbos vartojimui žiniasklaidos pranešimuose ir savanorystės veiklą tarp neįgalių žmonių – LRT Lietuvos radijo žurnalistei Janinai Mateikienei.“

Įvertintieji kol kas negavo progos pasisakyti – pačios premijos iškilmingai (paprastai – Filharmonijoje) teikiamos rudenį, tada į programą ir laureatų kalbėles įterpiamos. Dabar tik pasisakė apdovanojusių kandidatūras iškėlusių organizacijų atstovai – LRT radijo programų direktorė Guoda Litvaitienė ir archeologas Vyktintas Vaitkevičius. Pasta-

LLTI leidyklos vadovas G. Vaškelis su mokinukais Petro Vileišio rūmų balkone

gas, pagerbtas ir giesme – ją pagiedojo Austė Nakiėnė. Lietutis nesutrukdė – tuo labiau, kad renginio vedėjas Virginijus Gasiliūnas apeliavo į klausytojų „gaspadorišką“ požiūrį (žemei po sausros būtina atgaiva), o LLTI leidyklos vadovas Gytis Vaškelis, irgi, matyt, gaspadorišką atsakomybę jausdamas, įsiterpė tarp skaitovų mokinukų su didžiuliu skėčiu ir išvermingai globė poeziją skaitančius vaikus. (Turėjau progos žavėtis G. Vaškeliu iniciatyva šiemetėje Knygų mugėje – sutelkus gausų būrį savanorių po fragmentėlių, bet be pertrūkio – užtrukus kone penkias valandas – perskaityti visi Donelaičio „Metai“).

Teko girdėti, kad ir Vileišių rūmų šeimnininkai surengė vaišes, netgi tikras lietuvininkiškas – su šuipiniu, kitais gardėsiais. Bet ir skaitymus turėjau nugnybti – 14 val. laukė renginys Prezidentūroje.

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną Prezidentūroje surengti Nacionalinio diktanto laimėtojų apdovanojimai. Salėje dominavo moksleivija (nors diktantą rašė kuo įvairiausio amžiaus žmonės) – juk meninės programos intarpus būtent jie atliko: įžangą padarė M. K. Čiurlionio menų mokyklos choras, vadovaujamas Romualdo Gražinio, vėliau Šakių gimnazistai, įsiritinę didžiulį ratą, parodė gražią „Metų“ kompoziciją, o tautiniais rūbais pasipuošusio būrelis iš Kretingos poetinėje programoje įsiterpė ir į žemaičių kalbą „išverstas“ Donelaičio poemos fragmentas; nuskambėjo ir Just.

Besigardžiuodama vaisėmis – ir vaizduotėje donelaitiškomis, ir realiomis prie Signatarų namų vestibulyje padengto stalo, nesudalyvavau Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto surengtos – regis, visą dieną trukusios – šventės pradžioje, labai reikšmingoje: institutas iškėlė jo archyvuose saugomus Donelaičio rankraščius ir pristatė naują, šį turtą paliudijantį ir dokumentuojantį leidinį – Miko Vaicekausko parengtus fotografuotinius „Kristijono Donelaičio rankraščius“. Kompensuodama šią prarastį, vos atlėkusi leidinį įsigijau, galėsiu tyrinėti didžiojo mūsų klasiko raideles, studijuoti pristatančiuosius tekstus.

O LLTI šventės gabalėlių užgriebiau: šalia instituto, t. y. XX a. pradžioje Petro Vileišio pasistatytų rūmų, surengti skaitymai – po direktoriaus Mindaugo Kvietkausko sveikinimo žodžio skaitytas (ir vaidintas – kompoziciją atliko Teatro ir muzikos akademijos studentai) ne tik Donelaitis, bet ir – grupelės mokinių – Just. Marcinkevičiaus poema „Donelaitis“, sava kūryba. Donelaitis, liuteronų kuni-

Spaudos pusryčiai Signatarų namuose: Irena Degutienė ir pranešėja Dainora Pociūtė-Abukevičienė

Astridos Petraitytės nuotraukos

Marcinkevičiaus „Donelaitis“ – jį paskaitė mokinių meninio skaitymo konkurso laureatas Zigmantas Dobiliauskas iš Klaipėdos „Baltijos“ gimnazijos.

O kalbos – trumpas Prezidentės sveikinimas bei ilgesnis 2013-ųjų Mokslo premijos laureatės prof. Viktorijos Daujotytės pranešimas, taip pat Nacionalinio diktanto organizatorės, Pilietinės minties instituto direktorės Vytautės Šmaižytės apibendrinamasis žodis – ir sukėlė minėtąją pakilauš gaudulio, ištikusio dar rytą Signatarų namuose, atošauką.

Lietuviškos Montessori mokyklėlės „Žiburėlis“ veikla

2013 metų ruduo – 2014 metų žiema

Audra V. Adomėnas

Žiburėlis – lietuviška Montessori mokyklėlė, kurios adresas – 14911 127th St., Lemont, IL 60439, tel. 630-257-8891, el. paštas: info@ziburelis.org. „Žiburėlis“ – Danutės Dirvonienės įsteigta pelno nesiekianti mokyklėlė Čikagos priemiestyje, pernai atšventusi 30-ties metų jubiliejų. Mokyklėlė pasižymi lietuvių kalbos, tradicijų ir lietuviškosios dvasios puoselėjimu montesoriškoje aplinkoje. Priimami vaikučiai nuo 3 iki 6 metų amžiaus. Šiokiadieniais veikia rytinė ir popietinė pamainos. Pamokos vyksta lietuvių kalba. Vaikučiai susidraugauja su savo bendraamžiais lietuviukais, dedami pamatai tolimesniam lituanistiniam jų švietimui. „Žiburėlis“ – vienintelė išėivijoje veikianči lietuviška Montessori mokyklėlė.

„Žiburėlio“ direktorė – Žibutė Mačiulienė, mokytojos – Rolanda Varnauskienė, Vitalija Mickienė ir Vytautė Bilevičienė, jos auklėja vaikučius, atiduodamos tam visas jėgas, daug dėmesio skirdamos kiekvieno vaiko asmenybės ugdymui. Kad „Žiburėlis“ sėkmingai gyvuotų, daug prisideda vaikų tėveliai. Jų pastangomis ištikus metus organizuojami lėšų telkimo renginiai, nes pinigai už mokslą toli gražu nepadengia visų mokyklėlės išlaidų. Taip pat dėkojame „Žiburėlio“ pirmininkei Renatai Stapcinskaitei, vadovavusiai mokyklai 2013–2014 metais, vicepirmininkei Andriyanai Donets, išdėtinėms Agnei Gintilai ir Astai Vėželis, taip pat – tėvelių komitetui.

Žiburiukus aplanko ypatingas svečias – tėvas Antanas Saulaitis, SJ

2013 m. spalio 4 d. į Lemontą, „Žiburėlio“ Montessori mokyklą atvyko ypatingas svečias. Tyliai pro duris įėjo mūsų mylimas tėvas Antanas Saulaitis. Vaikai pasitiko jį šypsena. Kai mokytoja Žibutė paklausė mokinukų, ar jie žino, kas pas juos atėjo, viena mergytė džiugiai atsakė: „Dievas!“ Vaikų akimis žiūrint, veikiausiai taip ir atrodo... „Žiburėlio“ mokyklėlėje tėvas Saulaitis atšventė šv. Pranciškaus vardines. Krikščionys laiko šv. Pranciškų gyvūnų globėju, todėl ši diena paskelbta ir Pasauline gyvūnijos diena. Jos metu skatinama susimąstyti apie gyvūnijos apsaugą, gyvūnų teises ir gyvūnų priežiūrą miestuose.

Šią dieną kiekvienas vaikutis su savimi į mokyklą atsinešė savo mėgstamiausią gyvūnelį – minkštą žaisliuką. Vaikai susėdo rateliu pabendrauti su gražiu žaisliniu elniu, kurį tėvas Saulaitis atsinešė parodyti. Jis papasakojo vaikams apie šv. Pranciškų, kaip ir kodėl jis tapo šventuoju. Vaikučiai taip pat turėjo progą pristatyti savo gyvūnelius, paaiškindami, kodėl tie gyvūneliai jiems tokie mieli. Susitikimo pabaigoje tėvas Saulaitis pašventino visus vaikučius ir jų žaisliukus šventintu vandeniu. Kaip nuostabu, kad mūsų vaikai turi tokių ypatingų progų sužinoti apie pasaulio šventes ir jaukioje aplinkoje pasidalinti savo mintimis ir jausmais.

Rudens iškykla

2013 m. spalio 10 d. „Žiburėlio“ mokykla išvyko į Konow's moliūgų ūkį (Konow's Pumpkin Farm). „Žiburėlio“ direktorė Žibutė Mačiulienė, mokytoja Rolanda Varnauskienė, mokytojos padėjėjos Vitalija Mickienė ir Vytautė Bilevičiūtė, žiburiukai ir jų tėveliai susitiko ūkyje 9:45 val. r., 16849 S. Cedar Rd., Homer Glen, IL. Vaikai sužinojo, kas yra moliūgai, kaip ir kur jie auga. Ūkyje buvo paruoštas didžiulis baseinas, pilnas kukurūzų... Visa „Žiburėlio“ klasė išsoko į baseiną tuo pačiu metu, šokinėjo ir braidė po kukurūzus. Mažesniems vaikams nelabai sekėsi įveikti aptvarą, bet vyresnieji įsismagino ir lakstė nuo vienos aptvaro pusės iki kitos, mojuodami savo tėveliams ir draugams. Vėliau žiburiukai nusifotografavo moliūgų fone ir pastogėje valgė savo atsineštus pietus. Kol tėveliai sėdėjo pastogėje prie iš-

Šv. Pranciškaus vardinės „Žiburėlio“ mokykloje. Centre – tėvas Antanas Saulaitis, SJ. Dainos Čyvienės nuotr.

kylos stalų, vaikučiai praėjo takelį ir važinėjo triračiais „John Deere.“ Taip pat buvo proga būti pavežiotiems priekabose („hay ride“) laukuose ir žaisti prie vandens, kuriame plaukiojo antytės iš vienos pusės į kitą, kol vaikai pumpavo vandenį iš senoviško šulinio. Vaikai, jų broliukai, sesutės ir tėveliai buvo maloniai nustebinti ne tik gero oro, bet ir to, kad ūkyje netrūko įvairių užsiėmimų.

Kalėdinė eglutė

2013 m. gruodžio 19 d. įvyko „Žiburėlio“ Kalėdinė eglutė Ritos M. Riškus salėje, Pasaulio lietuvių centre, Lemonte. „Žiburėlio“ direktorė Žibutė Mačiulienė, mokytoja Rolanda Varnauskienė ir mokytojos padėjėjos Vitalija Mickienė ir Vytautė Bilevičiūtė sunkiai dirbo, kad suruoštų gražią šventę vaikams, jų šeimoms ir draugams. Visi vaikučiai išpūdingai pasirodė. Salė tviskėjo kalėdinių spalvų puošmenomis, ant salės sienų ir ant eglučių puikavosi vaikų darbeliai. Vaikai buvo suskirstyti į tris ratelius pagal aprangos spalvą – balti, raudoni ir žali. Visi labai laukė Kalėdų senelio, o kai jis pasirodė, vaikai dainavo ir šoko kartu su juo. Kalėdų senelis pažadėjo, kad grįš Kūčių naktį, o išeidamas paliko vaikams saldainių. Po to buvo vaisės ir vaikų loterija, žaidimai. „Žiburėlio“ mokytojos sukūrė išpūdingą šventę – ačiū joms už tai. Žiburiukų tėveliai gyrė mokyklėlės mokytojas, jų padėjėjas, šventės programą. Birutė Pikelytė, kurios dukrytė Kamilė Stanislaukis pirmus metus lanko „Žiburėlį“, sakė šio straipsnio autorei: „Esu labai patenkinta ir sužavėta mokytojomis, kurios atiduoda visa širdį, dirbdamos su vaikučiais. Mums labai patiko Kalėdinė eglutė, šventė vaikučiams ir tėveliams. Nuostabiai parinkta tema, papuošta salė ir puiki nuotaika.“

Užgavėnių šventė

2014 m. vasario 6 d. 5:30 val. p. p. „Žiburėlio“ mokytojos, žiburiukai, jų tėveliai ir draugai atšventė Užgavėnes Bočių menėje Pasaulio lietuvių centre, Lemonte. Dalyvavimo mokestis – 5 dol. vienam asmeniui. Subėgo visi į krūvą, atsigavėjo ir žiemą iš kiemo varė. „Žiburėlio“ mokytojos ir jų pagalbininkai paruošė linksmą programą su dainomis ir šokiais. „Žiema“ kovojo su „Pavasariu“, „Žiburėlio“ mokytoja Rolanda vaidino mešką, mokytoja Žibutė – čigonę. Kai kurie tėveliai ir vaikai atvažiavo į šventę persirengę čigonais ir pasipuošę įvairiomis kaukėmis – daugelį šių kaukių vaikai patys pasidarė „Žiburėlio“ klasėje. Žiburiukai padainavo Užgavėnių dainų, kurių išmoko mokykloje ir repetavo namuose su tėveliais. Visi susirinkusieji buvo vaišinami socialiais Užgavėnių blynais, spurgomis bei kitais gardumynais, paruoštais „Kunigaikščių užėigos“ virtuvėje. Dėkojame Živilei Skorupskas, suorganizavusiai Užgavėnių šventę, taip pat – Linui Umbrasui ir Sauliui Kemežai, prisidėjusiems prie šio renginio.

Ragavimo vakaras

„Ragavimo vakaras“, pagrindinis „Žiburėlio“ mokyklėlės vakaras, įvyko šeštadienį, 2014 m. kovo 8 d.

6 val. v. Pasaulio lietuvių centre, didžiojoje salėje. Paragavome, apsipirkome, pašokome, pabendrauvome, paremdami mūsų auksinę mokyklėlę. Buvo užkandžiai, kokteiliai, tyliosios varžytinės, maisto ragavimas ir gyva muzika „The Champagne Saints“. Taip pat grojo „Žiburėlio“ abiturientai. Labai dėkojame mūsų rėmėjams už maistą, ačiū tariame ir pagrindinio vakaro organizatorėms Adrijai Neveauskienei ir Ilonai Didžbalienei, komitetų vadovams ir nariams už maloniai praleistą vakarą.

Montessori metodas

Truputį plačiau apie Montessori metodą, kuris vykdomas „Žiburėlio“ mokyklėlėje. Montessori pedagogika pagrįsta tikėjimu žmogaus vystymuisi ir žmogiškais tarpusavio santykiais. Esmė – pagarba kiekvienam vaikui, gyvybei ir aplinkai. Pagarba kiekvieno vaiko unikalumui sukuria pasitikėjimą, kuris lemia mokymą ir augimą. Marija Montessori, šios metodikos kūrėja, suprato ir išskyrė jutiminių periodų svarbą. Vaikai dirba kruopščiai paruoštoje mokymuisi aplinkoje, tobulindami savo koncentraciją bei vidinę kontrolę. Montessori suteikia individualią programą kiekvienam vaikui atskleisti savo vidinį potencialą. Vaikai mokosi per aktyvų kontaktą su jiems reikšmingomis įvairiapusiškomis sensorinėmis priemonėmis. Kiekvienas vaikas pasirinktinai įsitraukia į darbą, taip įgydamas pozityvų požiūrį į mokymąsi. Nors mokymasis yra sunkus, kartu jis džiaugsmingas ir suteikiantis begalinį pasitenkinimą. Montessori klasė taip pat sukuria laisvės ir atsakomybės aplinką, kuri vaikams padeda tapti autonomiškais, rūpestingais, jautriais ir atsakingais piliečiais, siekančiais žinių ir problemų sprendimo visą savo gyvenimą. To jie išmoks per kasdieninę veiklą šiose srityse: praktiško gyvenimo, matematikos, sensorikos, geografijos, gamtos mokslų, lietuvių kalbos, meno, muzikos ir judesio. (<http://www.ziburelis.org/>)

2014 metų „Žiburėlio“ abiturientai

Sveikiname 2014 metų „Žiburėlio“ abiturientus: Jokūbą Barcij, Isabellą Gintilą, Joną Kimantą, Matą Latvij, Mariją Leskauską, Gerdą Lukšys, Gustą Meiliulį, Karoliną Mrozinski, Eveliną Neverauskaitę, Kamilę Skorupskas, Liną Švabaitį ir Vytį Umbrasą. Mokyklėlė atsisveikina su žiburiuku Vytautu Vlahos.

Platesnė informacija ir „Žiburėlio“ vasaros stovykla

Platesnė informacija apie „Žiburėlį“ randama tinklalapyje <http://www.ziburelis.org>. Galite rašyti elektroniniu paštu: info@ziburelis.org. „Žiburėlio“ mokslo metai baigiasi gegužės 22 d., bet vyks „Žiburėlio“ vasaros stovykla birželio 2 – 30 d. Pasaulio lietuvių centre. Priimami vaikučiai nuo 3 iki 6 metų amžiaus. □

Audra V. Adomėnas – „Žiburėlio“ tėvų komiteto narė ir korespondentė, keturmečio žiburiuko Luko mama.

Darbais apvainikuotos dienos

Memorialinio M. K. Čiurlionio muziejaus vidinis kiemas

Aldona Žemaitytė

Vida Mažrimienė pagauna akį iš pirmo žvilgsnio savo kerinčia šypsena ir vešlia plaukų kupeta. Druskininkiečiai žino, kad ji yra dviejų meno įstaigų vadovė ir kad tas vadovavimas jai pritinka ir patinka. Kitaip tariant, ji atsiranda ten, kur reikia prityrusio ir reiklaus vadovo rankos, išmonės, naujovių, kurios kurorto kultūrinį gyvenimą kelia aukšty, kaip tie debesys, plūduriuojantys danguje virš Druskonio ir Vijūnelės vandenių.

Beje, apie debesis. Niekur nemačiau tokio grožio ir tokių fantastiškų formų debesų kaip Dzūkijoje. O įmantriausi jų pavidalai išsiraity ir pamažu tirpsta erdvėje būtent Drus-

kininkų padangėje. Gal tai lemia vandens, pušynų ir žolynų bendrystė, sukurianti nežemišką atmosferą, kuri pagauna žmogaus dvasią ir pakylėja Kūrėjo link. Gal ir M. K. Čiurlionis iš tų saulėtų debesų sėmėsi įkvėpimo ir kosmines sferas garbinančių vaizdinių...

Vida Mažrimienė Druskininkų kurorte atsirado 2007 metais. Atvyko iš Kauno Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus, kur trisdešimt metų sėkmingai darbavosi grafikos skyriuje. Galėjo ir toliau taip dirbautis turtingų meno kolekcijų ir garbingų muziejinių apsuptyje. Bet jos likimas, apsiėmęs neseniai įkurtos V. K. Jonyno galerijos pavidalu, nukreipė Vidos žingsnius į Druskininkus. Ji sakosi visą laiką, kai tik atvykdavo į kurortą išlėtis ar gydytis, jautusi Druskininkų trauką: dėl unikalių gamtos, tyro oro, meninės ir dvasiškai aukštesnės aplinkos – koncertų, dailės parodų, meno festivalių, o ypač dėl memorialinių M. K. Čiurlionio namų.

Pradžia

Iš savo vaikystės namų Vida Kalniūnaitė-Mažrimienė atsimeina ilgą stala, prie kurio sėdėdami suaugusieji diskutuodavo įvairiais klausimais. Ji klausydavosi ir tas kalbas dėdavosi į atmintį ir širdį. Tai buvo Ukmergėje – septintajame ano amžiaus dešimtmetyje, kai jau buvo aptilę pokario Lietuvos partizanų pasipriešinimo okupacijai aidai ir formavosi nauja – sovietinė – nuasmeninta visuomenė. Tėvai buvo mokytojai, o tai daug ką pasako apie vaikų auklėjimą, jeigu tėvai nebūdavo bailūs ir nuo savo vaikų neslėpdavo tikrojo sovietijos gyvenimo peripetijų. Ypač tėvas Vidai imponavo savo muzikiniu išprusimu, sukaupia turtinga biblioteka. Mama, se-

Vida Mažrimienė pristato Magdalenos Stankūnienės kūrybai skirtą knygą „Žiedais kaitytu nostalgijos keliu“

Viena iš M. K. Č. ekspozicijos salių

Ilustracijoms panaudotos Audriaus Kapčiaus ir Gintaro Žilio nuotraukos

suo ir tuose namuose gyvenęs pusbrolis taip pat skatino Vidos polinkį menui. Vida baigė muzikos mokyklą, bet ją traukė literatūra ir dailės menas. Skaitė knygas iš tėvų bibliotekos, rašė dailia kaligrafiška rašysena ir svajojė apie baletą... Tačiau, kaip dažnai atsitinka, likimas ją atvedė į Vilniaus dailės institutą (dabar Lietuvos dailės akademija), kur užsibrėžė studijuoti menotyrą. Buvo imli ir darbšti studentė, ilgas valandas leido Vilniaus universiteto, Mokslų Akademijos ir Respublikinėje (dabar M. Mažvydo) bibliotekose. Su Dailės instituto rektorius pagalba išsikovojo leidimą skaityti vadinamajame Spec. fonde, į kurį sunkiai patekdavo net diplomantai, pasirinkę temą, kuriai citatų prirėkdavo iš uždraustųjų, Spec. fondo lentynose įkalintų autorių. Buvo galima skaityti tik konkrečiai nurodytus puslapius, nenukrypstant į šoną. Atitinkamo skyriaus darbuotojai budriai sekė, kad studentai nediršiotų kur nereikia (tą geležinę tvarką teko pajusti ir šių eilučių autorei).

Taip per reiklius dėstytojus, bibliotekas ir studijų metais aplankytus Leningrado bei Maskvos dailės muziejus, kuriuose buvo sukaupta daug pasaulinio meno šedevrų, Vida Mažrimienė save prusino, siekdama profesinių aukštumų. Buvo studentė perfekcionistė. Tas charakterio bruožas vėliau pasireiškė ir darbovietėse, kur jai teko trumpiau ar ilgiau pasidarbuoti.

Užsirekomendavusi kaip gabi ir plataus akiračio menotyrininkė, baigusi studijas Dailės institute, Vida gavo pasiūlymą dirbti instituto menotyros katedroje dėstytoja. „Buvau vos dvidešimt metų peržengusi jauna specialistė. Tiesioginiai kontaktai su profesūra, pasaulinio meno žinių sandauga ir prigimtinis oratorinio meno įvaldymas atvėrė kelius naujiems veiklos parametrams“, – prisimena V. Mažrimienė anų dienų spalvas. Tačiau likimas ir šeimyninės aplinkybės ją nuvedė į Kauną, kur dėstytojos darbą vakariniame Dailės instituto fakultete sėkmingai pakeitė į muziejinių statusą.

Darbas kaip šventė

Įvertinant savo darbą kaip šventę girdėjau tik keletą žmonių. Reikia labai mylėti, išmanyti ir vertinti darbą, kad galėtum į jį eiti kaip į šventę ir ištartį tokius žodžius. Vida Mažrimienė taip man kalbėjo apie savo darbą Kauno M. K. Čiurlionio dailės muziejuje.

Pirmas lemtingai sutiktas žmogus šiame muziejuje buvo Kazimiera Galaunienė. Vida iš karto pajuto, ką reiškia būti tarp tikrų inteligentų, išsimokslinusių dar prieškarinio Lietuvoje. Tuo metu muziejui vadovavo Petras Stauskas. Jame darbavosi Valerija Čiurlionytė-Karužienė, egiptologė Irena Andruolytė-Aleksienė ir kiti garbūs muziejainikai... Čia Vida rado turtingus fondus, kuriuose glūdėjo ištisos kolekcijos sukaupytų dailės darbų. Muziejuje ji susipažino su Vakarų Europos garsių dailininkų kūryba: prancūzų impresionistais, flamandų tapyba, renesansine ispanų ir italų dailė, taip pat su turtingais lietuvių liaudies meno ir XX a. pirmosios pusės žymiųjų mūsų dailininkų bei vėlesnių – „arsininkų“ – kūriniais. Taigi veiklos baras buvo platus ir čia pat, po

ranka. Greitai ji tapo grafikos skyriaus vedėja. Be to, skaitė paskaitas įvairiai auditorijai, vedė ekskursijas, rašė straipsnius į spaudą.

Tekstinė meno kūrinių įvertinimo ir propagavimo išraiška buvo jai bene patraukliausia. Vida Kalniūnaitė iš pat vaikystės mėgo rašyti... kaligrafiška rašysena. Stodama į Dailės institutą mandatinei komisijai ji pateikė 15 puslapių gyvenimo aprašymą. Jos noras – meną aprašyti literatūros priemonėmis – buvo išklaustas, mandatinė komisija leido laikyti egzaminus.

Anot V. Mažrimienės, meno teoretikai – ne specialybė. Kaip gali menotyrininkas rašyti apie tapybos arba grafikos parodas pats niekada nepiešęs, netapęs arba neišmanydamas kompozicijos? Reikia ne tik būti šalia meno kūrinių, bet ir išmanyti bei praktiškai išbandyti įvairias meno technikas. Jai nesuprantama, kodėl dailėtyrininkams nedėstomas redagavimo kursas, nesupažindinama su knygų parengimo spaudai pradmenimis. Anot Vidos, jai daug talkino kultūrologas ir žurnalistas Aleksandras Mažrimas. Laikui bėgant susiformavo savitas V. Mažrimienės rašymo stilius: pakylėti, ekspresyvi sakiniai, savotiška ornamentuota kalba, apkaityta epitetų, metaforų, palyginimų variacijomis. Jos tekstuose dažais garuoja drobės, žėruoja paveikluose atsiveriančios versmės, veržiasi pajautų vulkanai, išraiškų klavyrais skamba dažas... Menotyrininkė mėgta lietuvių dailininkų kūrybą gretinti su pasaulinio garso menininkų vardais, ieškodama paralelių temose ir atlikimo technikoje. Ji vardija dešimtis meno ir kultūrinės spaudos leidinių, kuriuose per pora dešimtmečių buvo spausdinami jos tekstai. Tai beveik visi kultūriniai Lietuvos savaitraščiai, kultūros ir meno žurnalai, kai kurie dienraščiai, lietuvių išeivijos spauda.

Kita jos intensyvaus darbo sritis – knygų leidyba, prasidėjusi dar Kaune, kai dirbdama K. M. Čiurlionio dailės muziejuje išleido monografiją apie kauniečių grafiką R. Čarną ir Magdalėnai Stankūnienei skirtą knygą „Spalvų siuita Lietuvai“. Druskininkuose parengė net kelias knygas. Solidžiausios iš jų, bendradarbiaujant su žinoma mecenate iš Čikagos, dailininke Magdalena Stankūniene. Tai 2009 metais išleista „Šiuolaikinė lietuvių dailė JAV: dabartis ir dialogai“ apie tris išeivijos menininkų generacijas ir jų požiūrį į savąjį meno kūrybą, 2010 m. – „Žiedais kaitytu nostalgijos keliu“, skirta Magdalėnos Stankūnienės melinei kūrybai Amerikoje ir mecenatinei veiklai Lietuvoje. Taip pat – 2011 metais pasirodžiusi knyga-albumas „Kauno dailė: Realijos en Face“.

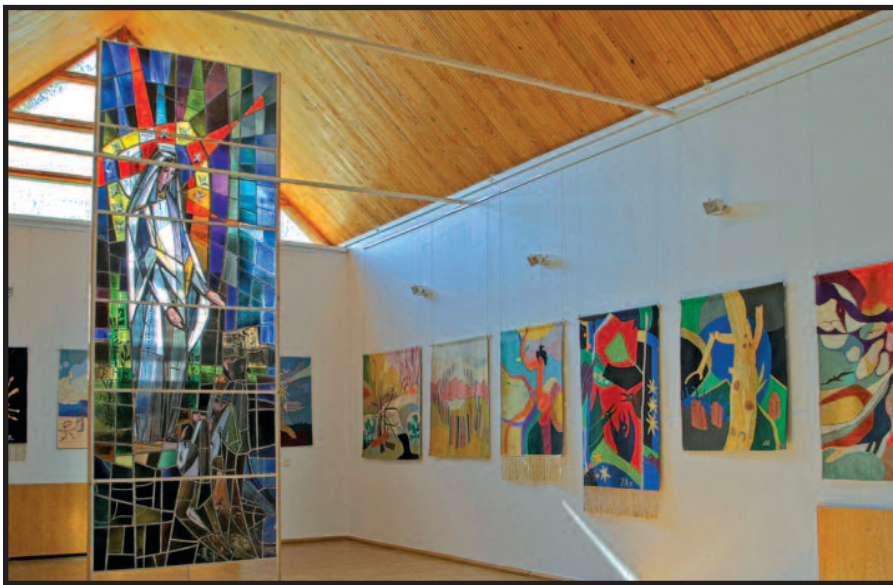
Kaip knygų sudarytojai pavyksta suorganizuoti pačią leidybą: surinkti vaizdinę ir rašytinę medžiagą, surasti maketuotojus, spaustuves? Atkrinta varginanti ir daug laiko užimanti lėšų leidybai paieška, turint dosnią rėmėją Magdalėną iš Čikagos, kuri visoje Lietuvoje garsėja kaip galerijų, buvusiuose dvaruose atkuriamų muziejų, taip pat pavienių menininkų mecenatė – savo kūryba ir pinigais. „Knygų rengimas yra ne tik žinių sandauga, susirašinėjimas su dailininkais, gausybės muziejinių archyvų ir kolekcijų peržiūrėjimas, – pasakoja Vida. – Prie manęs tarsi priartėja ir tų žmonių likimai. Pavyzdžiui, apie jaunąją kartą į Ameriką išvažiavusią jau nepriklausomybės metais, sužinojau anketavi-

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

mo dėka. Pirminė anketa, nepasiteisino, nes atsakymai atėjo pernelyg lakoniški, gana paviršutiniški. Paminau: tokias dideles lėšas mecenatė skiria prabangiai knygai išleisti, o skaitytojas taip mažai sužinos apie tuos menininkus. Man rūpėjo darbą padaryti gerai". Sudarytoja pasiuntė naują anketą, prašydama atsakyti iš naujo – plačiau ir giliau. Ir sulaukė kur kas platesnių asmeninių atsivėrimų...

Baigus tvarkyti tekstus, ji skrupulingai renka fotografą, po to atrenka nuotraukas, anot jos, *iki plauko* patikrina, ar atrinktieji kūriniai geriausiai atspindės konkretaus dailininko kūrybą, ar nuotraukos tinkamos kokybės. Atranka užima nemažai laiko... Po to bendrauja su dizaineriu, iki smulkmenų aptardama knygos specifiką, sėdi greta maketuotojo kompiuterininko, stebėdama, kaip į kiekvieną puslapį gulasi būsimos knygos medžiaga... Jai tenka nelengva dalia išaiškinti, kodėl atitinkamuose puslapiuose netinka vienokia

V. K. Jonyno galerijos interjeras.

ar kitokia kompozicija, spalvos intensyvumas, šriftas... Anot jos, tai „sueda“ daug laiko. „Išsiugdžiau tokį knygų meno vertės pojūtį, kad, pavarčiusi bet kurią meno knygą, galiu iškart pasakyti, kur ir ko joje trūksta. Man labai nemalonu knygose matyti redakcines klaidas...“.

Anot jos, menotyrininkas turi jausti ir rašymo, ir redagavimo subtilybes: žodžio ritmą, sakinių struktūrą, muzikalų pastraipų bangavimą. Muzikos pamokos, išmoktos jaunystėje, anot jos, praverčia dabartinėje profesinėje veikloje.

Druskininkų muziejų pavasaris

Druskininkai ypatingi visais metų laikais, nes mieste visą laiką tvyro, o gal tiesiog spinduliuoja ramybė ir tylą. Žiemą balto sniego fone retsykiais pamatysi gatvę neskubriai dūlinančią juodą figūrą. Kartais pravažiuoja automobilis. Triukšmą trumpam sukelia tik šiukšlių išvežiotojai, kasryt atšliauždami prie konteinerių su savo nerangiom mašinom. Tai suprantama: šaltis verčia slėptis ir senus, ir jaunus. Bet šiltuoju metų laiku? Gatvės irgi apytuštės, oras vaikus ir tyras. Skverai, naujasis miesto parkas, Vilniaus alėja skęsta gėlėse. Ką ir kalbėti, gera gyventi tiems druskininkiečiams, o jų svečiams ilsėtis. Pavasaris Druskininkuose tiesiog stebuklingas. Miestas paskęsta alyvų, narcizų, o dabar jau ir sakurų žieduose.

Tokį žieduotą pavasarį išsivadinau Vidą Mažrimienę, solidžią dviejų

meno šventovių vadovę, į platų narcizų lauką tarp Druskonio ir Vijūnelės. Tuo labiau, kad ta žydzinti pieva čia pat: V. K. Jonyno galerija priekiniu fasadu remiasi į rytinį jos kraštą, o galiniu į M. K. Čiurlionio memorialinio muziejaus tvorą, kuri juosia senuosius memorialinius garsiojo mūsų dailininko tėvų namelius, kuriuose ne vieną mėnesį leido ir pats MKČ. Pievoje buvo ką tik nužydėjusios sakuros, a. a. šviesios atminties verslininko Bronislovo Lubio dovana Druskininkams. Taigi šiame oro gaurume ir kvėpėjime turi vertis tik šviesios, viltingos ir perspektyvios mintys.

Mažrimų šeima į Druskininkus atsikėlė 2007 metais, kai V. K. Jonyno galerija jau keletą metų (nuo 1993-ųjų) buvo beveikianti. V. Mažrimienė, perėmusi galerijos vairą, rado nesutvarkytus archyvus, nesuklasifikuotą universalaus išėivijos menininko kūrybą. Darbų buvo per akis, ir tik su Vidos preciziškumu, darbštumu ir kantrybe jie buvo įveikiami. Įrengus galerijoje V. K. Jonyno nuolatinę ekspoziciją, apimančią visas jo kurto meno

sritis, imta rengti ir kilnojamasias išėivijų, druskininkiečių, vilniečių parodas, kurias surengti buvo kviečiami dailininkai ir fotografai, mielai sutikdavę rodyti savo darbus nedidelėje, bet jaukioje erdvėje, į dvi dalis perdalytoje V. K. Jonyno elegantišku vitražu Švč. M. Marijos tema. Vitražo šiuo metu neliko, bet Vida svajoja apie būsimą vitražo galeriją. Turint galvoje jos atkaklumą, tikriausiai taip ir atsitiks. Kitoje salikėje nuolat vyksta kokie nors renginiai, ypač koncertai, paminint metines šventes ar pagerbiant kūrėjus – vietinius ir svečius. Renginiams vadovauja pati galerijos vedėja Vida, turinti sceninių gabumų, stebinanti išradinga apranga ir režisūra.

„Pagrindinis mano interesų ir veiklos motyvas – išėivijos dailė“, – teigia Vida Mažrimienė. Pirmasis atrodymas jai buvo Magdalena Stankūnienė, iki šių dienų išlikusi kaip bendramintė, bendražygė ir savita menininkė. Vida rašė ir apie kitus išėivijų menininkus – Janiną Monkutę-Marks, Adolfą Vaičaitį, Romą Viesulą, Viktorą Petravičių, Viktorą Vizgirdą, apie Vytautus – Igną bei Kašubą, Telesforą Valių... Išėivijos dailė, Vidos Mažrimienės veiklos leitmotyvas, padarė ją ištikima Magdalenos Stankūnienės bičiule, nes abiejų aspiracijos tos pačios – išėivijos meno sugrįžimai į Lietuvą...

M. K. Čiurlionio memorialiniam muziejui vadovavo jo kūrėjas ir ilgametis direktorius Adelbertas Nedzelskis. Kai aukštesnioji vadovybė jį atleido, muziejus ėmė merdėti. Tai matė

Magdalena Stankūnienė. „Šieno grėbėjos“. Iš ciklo „Lietuvos moterų darbai“

ir miestiečiai ir kurorto svečiai. Pagrindiniams muziejaus šeimininkams liko tik viena išėitis – skirti direktore nepavargstančią ir darbščiąją V. Mažrimienę. Dabar gyvenimas muziejuje ėmė stotis ant kojų. Naujoji direktorė pertvarkė patalpas ir visą muziejinę veiklos struktūrą, pasikvietė kompetentingų bendradarbių. Pati Vida leidžia muziejuje net savo laisvadienius ir priima ekskursijas ar pavienius lankytojus nedarbo valandomis. Atgijo vietinės moksleivijos susidomėjimas M. K. Čiurlionio ir kitomis ekspozicijomis, Druskininkų dailės mokyklos vaikai ateina čia piešti, klausosi muzikos, pedagogai praveda pamokas prie parodų salėse kabančių paveikslų... Anot Vidos, čia kiekviename kampelyje galima aptikti mūzų buveinę. Jos svajonė – tyrinėti M. K. Čiurlionio ir jo kūrybos paveldą, rengti parodas ir muzikos vakarus, kad ir gūdziais žiemos vakarais muziejaus langai šviestų ir skleistų šilumą.

Vasaromis, kai Druskininkus užplūsta daugiau lankytojų, muziejų per dieną aplanko po 100–200 žmonių. Muziejaus sodelyje, po garsiosiomis obelimis, kurias įamžino savo piešiniuose Algimantas Švėgžda, vyksta koncertai. Koncertuoja ir festivalio „Vasara su Čiurlioniu“ svečiai. „Man svarbu, kad kiekviena iš tų dviejų meno įstaigų turėtų savo motyvaciją ir sulauktų savo lankytojų“, – sako abiejų meno šventovių direktorė.

Žiedų žiedais žieduota žemė...

Prieš keliolika metų šalia memorialinių M. K. Čiurlionio namų ir greta esančių kitų dviejų pastatų buvo pastatytas naujas administracijos pastatas, kuriame greta kabinetų darbuotojams ir pastovios M. K. Čiurlionio paveikslų reprodukcijų ekspozicijos įrengta nedidelė kilnojamųjų ekspozicijų salė. Iš pernykščių parodų išimtinis Mstislavo Dobužinskio, Vytauto Igno, grafikės Gražinos Didelytės miniatiūrų parodos. O ši pavasarį naujoji muziejaus direktorė sumanė atnaujinti parodų salę Magdalenos Stankūnienės kūryba. Ją sudarys dvi dalys: dabar veikianti ankstyvojo laikotarpio grafikos paroda „Žemynas pasaka“ ir vasarą atsirasianti jos tąsa „Pasaulio kelionės“ – kelionių ciklas iš Italijos, Meksikos, Austrijos, D. Britanijos ir tolimesnių egzotiškų šalių. Šios dvi parodos yra lyg preliudas dailininkės Magdalenos, žinomas dar ir kitu – dosnumo angelo – vardu, devyniasdešimtmečio jubiliejui.

Daugybė žmonių, kurie Lietuvoje

ir užsieniuose susidūrė su Dievo duota Magdalenai dosnumo malonės dovana, tą jubiliejų pasitiks šviesiais prisiminimais, ką dosnioji suvalkietė nuveikė jų gerui. O V. Mažrimienė jau iš anksto surengė vienų ankstyviausių, bet menotyrininkų požiūriu vertingiausių jos darbų parodą. „Žemynas pasaka“ apima ankstyvojo medžio raižinių ciklo „Lietuvos kaimo moterų darbai“ kūrinius ir kito ciklo „Mitali“ lietuviškas deives. Kūriniai atvežti iš Kauno M.K. Čiurlionio dailės muziejaus fondų. Į Kauną jie pakliuvo su ankstyvosios dailininkės siuntomis Lietuvai. M. Stankūnienės darbų turi ne tik Vilnius ir Kaunas, bet ir daugelis Lietuvos muziejų. Jos darbai puošia bibliotekas ir ligonines, o jos vardo galerija įkurta gimtosios Suvalkijos sostinėje Marijampolėje. Vilkaviškio krašto muziejus, kuriam Magdalena padėjo atstatyti begriūvančią Paežerių dvaro oficiną, taip pat turi turtingą jos meno kūrinių ir memorialinę prieškarinio interjero ekspoziciją.

Vida Mažrimienė prisimena, kaip atkeliavo į Kauną gražiai supakuotos dėžės iš Čikagos su Magdalenos kūriniais. Atidarinėdama tas dėžes, ji tikėjosi pamatysianti ką nors modernaus, amerikietiško, o išvydo Lietuvos kaimo moterų darbų ciklą. Kazys Bradūnas, pokaryje pamatęs juos eksponuojamus Čikagos parodų salėje, prabilo, kad tai retas archainio kul-

Magdalena Stankūnienė. Lazdona. Iš ciklo „Mitali“

tūrinio paveldo ir modernistinių struktūrų sintezės derinys. Kad keliu labai savu, ateinančiu iš jos lietuviškų šaknų patirties (žiedais kaišytu nostalgijos keliu) žengia išėivijos padangėje atsiradusi nauja dailininkė. Klasika tapo „Šieno grėbėjos“ iš „Moterų darbų“, kurios, savo tobula kompozicija iliustruodamos šį rašinį, primins abiejų „bangų“ išėivijai tas niekur nedingstančias lietuviškas šaknis. Su „Moterų darbais“ parodoje sugretintas kitas ciklas apie lietuvių mitologines deives, liudijantis begalinę autorės optimizmą, augmenijos ir mitinių figūrų linijomis išgrojant muzikinį crescendo, kai gamta ir žmogus pavasario šventėje savo dvasia kyta aukštyn ir pražysta netikėčiausiais žiedais. Tą paliudija vėlesnis „Gėlių“ ciklas, kurio žemiškos ir nežemiškos gėlės per savo išorės ir vidaus pavidalus lyg simboliais išreiškia vieną svarbiausių laimingo žmogaus gyvenimo postulatų – tikėjimą, viltį ir meilę. Laimingo žmogaus kūrėjo – Magdalenos Birutės Stankūnienės. □

Vaižganto gatvė. Bronys Raila

Stanislovas Abromavičius

Anot istoriko Mindaugo Tamošaičio, 1940 metų birželio 15 dieną Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, didžioji dalis lietuvių visuomenės manė, kad žlugo beveik keturiolika metų šalį valdęs autoritarinis Antano Smetonos valdymas, o ne Lietuvos valstybės nepriklausomybė. Vieni ėmė prikaišioti į užsienį pasitraukusiam prezidentui A. Smetonai ir jo valdymui, liaupsinti okupacinę kariuomenę, o tautininkai smerkė sovietų veiksmus ir stengėsi išlaikyti Lietuvos valstybingumo likučius. Žurnalisto, rašytojo, politinio veikėjo Bronio Railos politinės pažiūros buvo nenuoseklios: studijuodamas Vytauto Didžiojo universitete iš pradžių bandė priglusti prie Lietuvos socialdemokratų partijos, bendradarbiavo jų spaudoje (1930–1931 metais kartu su Kaziu Boruta, Butkų Juze, Petru Cvirka, Kaziu Jakubėnu, Kostu Korsaku, Jonu Šimkumi, Valiu Drazdausku, Salomėja Nėrimi prokomunistinės ideologijos žurnale „Trečias frontas“). Vėliau šliejosi prie valdžioje buvusios Lietuvių tautininkų sąjungos; 1934 metais įstojęs į šią partiją, tapo jų ideologu, politinėmis temomis kalbėjo per radiją, rašė straipsnius.

Sunkiausias Bronio Railos veiklos periodas – 1940–1944 metai, kai reikėjo peržiūrėti savo politines ir pilietiškas vertybes... Kai kurie Lietuvos istorikai linkę manyti, kad B. Raila buvo linkęs nekritikuoti okupantų. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje rasti 1940 metais rašyti jo eilėraščiai: „Išsilaisvinimas“, „Dėkui tau, raudonarmietei!“, „Tautų brolybė“, „Niekuomet nesugrįš“ tebuvo noras išlikti. Kai 1940 metų birželio 15 dieną sovietų kariuomenė okupavo Lietuvą, sukairėjęs valstiečių liaudininkų dienraščiui „Lietuvos žinios“ redaktorius Jonas Šimkus buvo paskirtas valstybinio dienraščiui „Lietuvos aidas“ vyriausiuoju redaktoriumi. Abejonių kankinamas, Bronys Raila apklankė jį, pažįstamą dar iš „Trečio fronto“ laikų, norėdamas gauti tolimesnio darbo šiame laikraestyje prognozes. Galbūt pasimetęs žmogus rodė redaktoriui naujus savo eilėraščius, parašytus Vaižganto gatvėje, apie „geruosius“ atėjūnus, tikėdamasis nuodėmių atleidimo. Tačiau naujasis redaktorius jam patarė tuo greičiau išvykti į užsienį.

1940 metų birželio 21 dieną Bronys Raila su šeima išvyko į Vokietiją. Be abejonės, toks patarimas ir šeimos išvykimas į Vakarus išgelbėjo Railoms gyvybę: kaip ir kiti Lietuvos patriotai, Bronys būtų atsidūręs stalinistiniuose lageriuose, o žmona su dukromis – Sibiro tremtyje... (Jonas Šimkus gimė 1906 metais Rygoje, mirė 1965 metais Vilniuje – Lietuvos rašytojas, žurnalistas, redaktorius. Buvo LTSR pagrindinių laikraščių, meno leidinių redaktorius, komunistų partijos funkcionierius, LTSR aukščiausiosios tarybos deputatas. 1948–1954 metais Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas.)

B. Raila iš Paryžiaus sugrįžo į Kauną prieš prasidedant suirutei Europoje ir su šeima apsigyveno generolo Kazio Tallat-Kelpšos namuose Vaižganto gatvėje. Tai įvyko 1939 metais, kai vermachto puolimas Prancūzijoje, Nyderlanduose, Belgijoje ir Liuksemburge pasibaigė Prancūzijos kapituliacija. Šaltiniai nurodo, kad B. Raila į Lietuvą iš Paryžiaus sugrįžo 1939 metų rugsėjo mėnesį.

JAV gyvenantis Algis Tallat-Kelpša šį įvykį taip prisimena: „Žurnalistas Bronys Raila su žmona ir dukra gyveno atskirame mūsų namo bute pirmajame aukšte. Jų dukrelė tada buvo mažytė, tai nesistebiu, kad nedaug ką atsimena. Jei neklystu, Railai prieš tai gyveno Paryžiuje, bet grįžo į Lietuvą vokiečiams okupavus Prancūziją. Neatsimenu, kaip ilgai jie pas mus gyveno, bet atsimenu, kad jie pas mus rusų okupacijos metu jau nebegyveno...“

Bronys Raila gimė 1909 metų kovo 23 dieną Plaučiškių kaime, Rozalimo valsčiuje. 1919–1923 metais jis mokėsi Rozalimo vidurinėje mokykloje, 1927 metais baigė Panevėžio gimnaziją, o 1927–1932 metais studijavo Lietuvos universiteto Humanitariniame fakultete teatro meną, lietuvių, rusų, anglų kalbą ir literatūrą. Buvo moksleivių organizacijos „Žiezirba“ narys, 1928–1930 metais laikraščiu „Studentas“ „Žaizdras“ redakcijų narys, stu-

Bronys Raila su dukrelėmis Neringa ir Undine prie K. Tallat-Kelpšos namo Vaižganto gatvėje. Kaunas, 1939

dentų demonstracijos organizatorius. 1930 metais išleido eilėraščių knygėlę „Barbaras rėkia“. 1932–1934 metais studijavo Kauno konservatorijoje muziką ir dainavimą. 1937–1939 metais – laikraščio „Lietuvos aidas“ korespondentas Paryžiuje ir Vakarų Europoje. 1939 metais gyvendamas Prancūzijoje baigė Paryžiaus universiteto Aukštąjį tarptautinių santykių institutą. 1939 metais buvo žurnalo „Vairas“ redakcijos sekretorius. „Vairas“ telkė aršesnius tautininkus, Lietuvos prezidento Antano Smetonos oponentus. 1939–1940 metais B. Raila buvo „Lietuvos aidas“ dieninės laidos užsienio politikos redaktorius.

Savo autobiografijoje B. Raila rašė: „Nuo 1932 metų rugsėjo ligi 1937 metų pavasario, o vėliau nuo 1939 metų rugsėjo ligi 1940 metų birželio 15 dienos rašiau kasdienes spaudos ir politikos apžvalgas ir jas skaičiau per Lietuvos radiją. Politikos ar kultūros temomis rašiau straipsnius „Lietuvos aidui“, „Jaunajai kartai“, „Akademikui“, „Ūkininko patarėjui“, „Mūsų kraštui“, ypač „Vairo“ žurnalui. Studijų metais Paryžiuje laikotarpiu buvau „Lietuvos aidas“ dienraščiui specialus korespondentas Vakarų Europoje. Baigęs studijas ir kylant karui sugrįžęs į Kauną, iš pradžių dirbau savaitraščiu tapusio „Vairo“ žurnalo redakcijos sekretoriumi, o nuo 1939 metų lapkričio ligi 1940 metų birželio 15 dienos oficiozinio dienraščiui „Lietuvos aidas“ dieninės laidos ir užsienio politikos skyriaus redaktoriumi“.

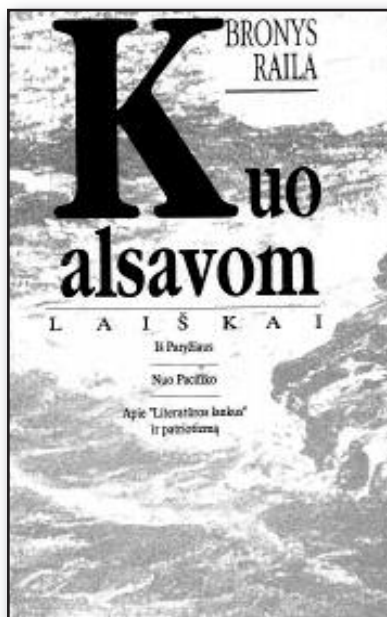
Pirmojoje emigracijoje (1940–1941 metais) buvo vienas iš Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) steigėjų, jo propagandos komisijos pirmininkas, pulkininko Kazio Škirpos bendras. 1942 metais vėl sugrįžo į Lietuvą. Šį kartą apsigyveno Šiauliuose, tapo savaitraščio „Tėviškė“ teatro skyriaus kritiku. Artėjant antrajai sovietų okupacijai, 1944 metų vasaros pabaigoje jis su šeima emigravo į Prancūziją, 1948 metais išvyko į JAV, ten įsijungė į patriotinę veiklą, leido laikraščius, žurnalus. Nuo 1975 metų dirbo radijo stocių „Laisvė“, vėliau – „Laisvoji Europa“ lietuvių kultūros ir Lietuvos politinių įvykių komentatoriumi. Nuo 1960 metų pradėjo leisti publicistikos knygas, išleido jų net aštuoniolika. Paskutinioji „Liudininko poringės: Minčių ir išgyvenimų pėdsakai (1944–1996)“ pasirodė 1997-aisiais, paskutiniai-

siais jo gyvenimo metais. Bronys Raila mirė Los Angeles 1997 metų balandžio 13 dieną, būdamas 88-erių.

Apie savo šeimą pasakojimą mums atsiuntė Railų dukra Neringa Ieva, gyvenanti Los Angeles, JAV. „Parašiau, ką žinojau, ką prisimenu apie mūsų gyvenimą Kaune. Rašyti kaip mano tėvas tai nemo-ku. Lietuviškai mokiausi tik darželyje, pirmame ir antrame skyriuje Rozalime, o kituose kraštuose net lituanistinės mokyklos nelankiau. Vaikystėje tėvai pamokino, o kai užaugau, su žodyno pagalba pramokau daugiau...“

„Pasakojo, kad tėvelis nemėgęs ūkio darbų, jam labiau patiko skaityti, rašyti ir lankyti mokyklą. Kai mama paprašydavo, kad parvestų avis iš ganyklos, tai palįsdavo po lova... Bažnytiniame chore giedojo net solines partijas. Baigęs pradžios mokyklą Rozalime, išvažiavo mokytis į Panevėžio gimnaziją. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Humanitariniame fakultete studijavo lietuvių, rusų, anglų kalbų literatūras. Kadangi turėjo gražų balsą, tai kurį laiką studijavo Kauno konservatorijoje. Bet operos dainininku nenorėjo būti, svajojo tapti žurnalistu, politiku, kritiku. Rašė nuo vaikystės. Jam būnant 13-kos, vienas Kauno laikraštis atspausdino jo poezijos ar prozos kūrybos, tuo dar labiau paskatindamas rašyti.“

Mama Daneta Agota Janulaitytė gimė 1910 metų liepos 17-tą Šiauliuose, o mirė Los Angeles, išgyvenusi lygiai 100 metų. Šiauliuose baigusi gimnaziją, išvyko studijuoti į Kauno VDU Medicinos fakultetą. Jos globėju buvo mūsų dėdė, žinomas advokatas ir teisėjas, VDU istorikas A. Janulaitis. (Augustinas Janulaitis (1878–1950) publicistas, teisės ir literatūros istorikas, politinis veikėjas. Nuo 1922 metų – Lietuvos universiteto Teisės fakulteto Istorijos katedros vedėjas, 1924 metų – ordinarinis profesorius, 1932 metų – Garbės daktaras, 1935 metų – dekanas Kaune, nuo 1939 metų – Vilniaus universitete. Be to, dėstė Aukštuosiuose karininkų kursuose, nuo 1936 metų – Dotnuvos žemės ūkio akademijoje – A. S.) Mama vis alpdavo per pamokas prie palaikų, nepakėsdavo kraujo, tad suprato, kad gydytoja būti negalės. Dėdė patarė pakeisti studijas, tad ji pasi-

Atkelta iš 6 psl.

rinko humanitarinius mokslus. Ten susipažino su Broniu Raila, su jais kartu studijavo Bernardas Brazdžionis, Antanas Gustaitis. Visi artimai draugavo iki pat paskutinių gyvenimo dienų. Kai mama baigė universitetą, iki pat vestuvių su B. Raila dirbo Kauno karininkų vaikams įsteigto darželio vedėja.

Tėvelis tarnavo Lietuvos kariuomenėje Šiauliuose, mama atvyko gyventi pas tėvus. Ten 1935 metais ir aš gimiau. Po tėvelio tarnybos, sugrįžome į Kauną, apsigyvenome dėdei Augustinui Janulaičiui priklausančiame nedideliame namelyje netoli Laisvės alėjos. Tėvelis pradėjo dirbti laikraštyje „Aidas“. 1937 metais buvo išsiųstas studijuoti į Paryžių tarptautinę teisę, rengėsi tapti diplomatu. 1939 metais baigė Paryžiaus tarptautinių mokslų institutą, buvo socialdemokratinės draugijos „Žaizdras“ narys.

Sugrįžę į Lietuvą, apsigyvenome Kaune. Tėveliai išsinuomojo gražų butą Žaliakalnyje, Vaižganto gatvėje, generolo Kazio Tallat-Kelpšos namuose. Tais metais, kai susilaukiau sesutės Undinės, man buvo ketveri. Kai mama nematydavau, kartais aš išsiskelėdavau Undinę iš lopšio panešioti. Kartą tai pamatė kieme stovėjusi mama, abi išsigandome: ji – kad neišmesčiau kūdikio iš rankų, o aš – kad gausiu barti... Daugiau to nedariau.

Gerai prisimenu, kai eidama į darželį, matydavau prie vienu durų pririštą didelį šunį, kuris garsiai lojo, o aš bijodavau, kad jis nenutrūktų nuo grandinės ir neapkančiotų. Tuo metu tėvelis vėl dirbo „Lietuvos aide“, buvo politikos skyriaus vedėjas, taip pat per radiją kasdien pranešinėdavo tarptautines naujienas.

Ten sulaukė 1940-ųjų. Su juo kartu dirbo komunistų partijai priklausęs žmogus, kuris tėveliui ir išgelbėjo gyvybę. Tai jis slapta pranešė, kad tėvelis įtrauktas į juodusius sąrašus ir bus areštuotas, patarė bėgti iš krašto. Tada jis su draugu išvažiavo į Vokietiją. Mes su mama išvykome į tėvelio gimtinę Plaučiškius. Gerai prisimenu, kai greitai ten atvažiavo tamsiai apsirengę vyrai su juodu automobiliu ir klausinėjo mamą, kur yra mūsų tėvelis. Vienas jų nusivedė mane, penkia-

metę, už daržinės ir klausė, kur tėvelis. Tik aš nieko nežinojau. Mama aiškino jiems, kad su vyru nesugyvenusi, tai išvyko ir nežino, kur jis yra. Tie netikėjo ir mamai pasakė, kad jei ji per kurį laiką nepraneš, kur vyras, tai pati nukentės. Tada mama nutarė bėgti į Vokietiją, per jau sovietinės kariuomenės saugomą Lietuvos sieną. Viskas buvo suplanuota, rasti pagalbinkai. Pabėgimą, kuris truko kelias dienas ir buvo mums labai sunkus, pavojingas, aš gerai pamenu. Kartu su mumis bėgo ir su tėveliu pasitraukusio draugo žmona su kūdikiu. Mama galėjo bėgti tik su manimi, o pusės metų sesutę Undinę paliko pas savo tėvus. Taip atsiradome Berlyne, susitikom tėvelį. Anglai dažnai naktimis bombarduodavo miestą, tai reikėdavo bėgti į slėptuves. Persikėlėme gyventi į kitą Berlyno rajoną, tai vėliau matėm seną vietą visai sugriautą, sako, žuvo daug žmonių. Mes džiaugėmės, kad likome gyvi, buvome laimingi. Kai vokiečiai užpuolė Sovietų Sąjungą ir užėmė Lietuvą, mes sugrįžome į Šiaulius. Tėvelis rašė teatro recenzijas.

Rusai 1941 metų biržely turėjo į Sibirą išvežti mano senelius, pas juos paliktą sesutę, bet, laimei, nesusėpė... Taip čia prabėgo dar keli metai, o kai frontas persirito į Vakarus, su vokiečių leidimu mes ir dar keli giminaičiai išvažiavome traukiniu darbams į Prancūzijos Elzasą, kuris buvo vokiečių okupuotas. Deja, teko išgyventi naujus išbandymus, kai prancūzai mus, daugelio tautybių žmones kaip Rusijos piliečius geležinkeliais vežė iki uosto, kad išvežtų atgal į Lietuvą. Teko važiuoti keletą dienų, geležinkeliai buvo subombarduoti. Dar nepasiekė uosto, sustojome lagerių Montkellier mieste. Tėvelis gerai mokėjo prancūzų kalbą, susidraugavo su Raudonojo Kryžiaus tarnautojais, kurie ateidavo į lagerį, matyt, jiems paaiškino, kas mūsų laukia okupuotoje Lietuvoje. Jie lietuvius išslapstė po namus, pas geradarius, trijose vietose. Tėvelis dalyvavo tautinėje, patriotinėje veikloje. Tad kiek laisvai pagyvenę, persikėlėme į Paryžių, kol jau 1949 metais, žiemos laikui, atvykome į Niujorką. Po metų pradėjome gyvenimą Los Angeles, Kalifornijos valstijoje, visam laikui, iki šios dienos... □

Daneta Railienė su dukra Neringa Žaliakalnyje, prie laiptų į K. Būgos gatvę, 1939. Nuotraukos iš asmeninio Neringos Railaitės albumo

NAUJOS KNYGOS

Renata Šerelytė

Imre Kertész. Be likimo.

Iš vengrų kalbos vertė Algirdas Jakulis.

– Vilnius, Alma littera, 2010

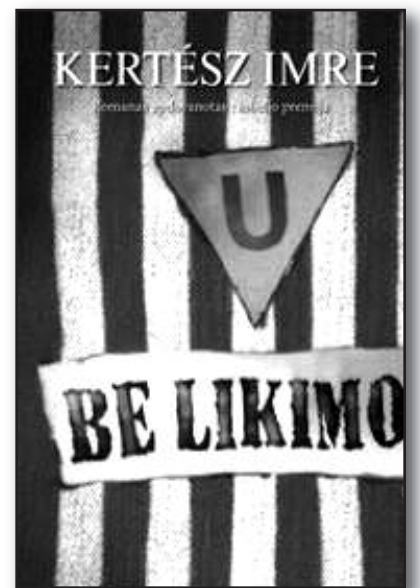
Vengrijos žydų rašytojo Imrės Kertészo romaną, kaip jis pats teigia savo interviu (Imre Kertész: „Visa mano kūryba skirta XX a. funkcionaliajam žmogui“, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/113119>), Nobelio literatūros premija buvo apdovanotas kaip liudijimų literatūra. Tačiau, kaip pats rašytojas ne kartą pabrėžia, „nesu tiesiog žmogus, išgyvenęs Aušvicą. Esu žmogus, patyręs įstabią istoriją“, dalykus, kuriuos „patiria šventieji“. Šiuo atžvilgiu jo liudijimas primena Viktoro Franklio išgyvenimus koncentracijos stovykloje, kur ant ribos balansuojant žmogiškumui, atsiveria ir įstabumas, ir šventumas, atsiskleidžia, pasak Franklio, ir „kiaulės“, ir „šventieji“. Nes normalus gyvenimas, šiaip ar taip, nugludina žmogų ir bent jau dėl išorinio padarumo verčia prisitaikyti, laikytis bendrabūvio taisyklių.

Kita vertus, Kertészo savitumas pagrįstas tuo, kad jis kalba apie funkcionalų žmogų, suformuotą totalitarinės sistemos ir pamiršusį, koks jis iš tiesų buvo, praradusį save. Didelėmis baisybėmis romane nespekuliuojama, nors turėtume tikėtis jausmingo, dramatiško, romantiško liudijimo, ko tikisi ir kiti, romano pasakotojui grįžus iš lagerio. Juk romantizmas puikiai tinka blogiui dramatuoti. Labai iškalbingas epizodas, kai „vieno demokratinio laikraščio“ žurnalistas klausinėja pasakotojo apie lagerio „baisenybes“ ir „tikruosius siaubus“, „lagerių pragarą“, dedasi labai suprantas pasakotojo išgyvenimus ir netgi prašo atleidimo. Plika akimi matyti romantikos ieškotojas: po jausmingais žodžiais slypi pragmatiko nuojauta, kaip patirtas baisybės paversti pramonės objektu (užsimena pasakotojui apie „straipsnių ciklą“, kuriame jis galėtų „atverti pasauliui“ savo širdį). Kita vertus, ir pats autorius savo interviu užsimena apie Holokaustą, virtusį tokio vartojimo objektu. (Nuvažiavęs į Buchenvaldą, išvydo klįbinkščiujančius žmones kalinių drabužiais). Tai, be abejo, verslo planas pritraukti daugiau turistų, argi už tai smerksi. Bet tada nejuociomis kyla mintis, kad verslo planą galima išplėsti: barakus užpildyti nuteistaisiais iki gyvos galvos, pastatyti prižiūrėtojus su rimbais, sargybos bokšteliuose – kareivius su automatais, praverstų ir veikiantis krematoriumas, ir muilo virimo cechas, o apskritai „tikra“ stovykla būtų geriausias turistų traukos objektas.

Kitas svarbus Kertészo romano bruožas – tai, kad pasakojimas anaipol nėra ironiškas, stengiantis išspausti juodą humorą, prisitaikyti prie rašymo mados, egzistencinius dalykus paverčiančios skaitytojams priimtina tragikomedija. Jo pasakojimo būdą geriausiai apibūdintų paties rašytojo žodžiai, pasakyti apie Alberto Camus „Svetimą“ – toji knyga „padėjo atrasti man laimę, kylančią iš širdgėlos“. Galima būtų teigti, kad ir Kertészo knyga neretam skaitytojui galėtų suteikti šią prabangą – įstabumo akimirkos plykstelį jo tekste netikėtai, net užima kvapą. Štai kad ir toks pavyzdys: į Buchenvaldą iš Aušvico atvežtas pasakotojas grožisi nauja aplinka, džiaugiasi geresnėmis sąlygomis, sužino, kad netoli stovyklos yra „kultūros požiūriu garsus miestas, Veimaras“ ir visai netoli, stovyklos teritorijoje, auga medis, kurį savo rankomis pasodino Goethe ir kuris „nuo mūsų, kalinių, tvorele apsaugotas“ (p. 106). „Viską apibendrinus“ ir palyginus su Aušvicu, be jokio netikėtumo nuskamba prisipažinimas: „Galiu pasakyti, kad Buchenvaldą aš greitai pamilau“.

Kitas įstrigęs epizodas – kai garsiakalbis paskelbia, kad kaliniai yra laisvi, o pasakotojas laukia, kada gi atneš sriubos. („(...) tik apie laisvę girdėjau, ir nė vienos užuominos, nė vieno priminimo apie šiandien negautą sriubą. Suprantama, ir aš truputėlį džiaugiausi, kad esame laisvi, bet nieko negalėjau padaryti, tiesą sakant, apie sriubą buvau priverstas galvoti: pavyzdžiui, vakar taip nebūtų atsitikę“, p.193). Ir tik tada, kai po sumaišties stovykloje paskelbiama, kad kaliniams pradedama virti soti guliašo sriuba, „tik tada su palengvėjimu atsilošiau į pagalvę, tik tada manyje kažkas iš lėto atsileido, tik tada pagalvojau – galbūt pirmą kartą rimčiau – ir aš apie laisvę“ (p. 193). Išvelgti čia ironiją ar humorą būtų keista, nes tai gryna kaip deimantas širdgėla.

Savitas Kertészo pasakojimo bruožas – nedramatizuoti ir neromantizuoti blogio. Blogis jam yra banalus. Totalitarinė sistema su savo funkcionaliais sraigteliais – taip pat. Vargu ar ką bendro ji kaip socialinė, o kartu ir metafizinė sankloda turi su tuo gyvenimo įstabumu, kuris švysteli net didžiausio absurdo sąlygomis: „juk net ten, prie krematoriumo kaminų, pertraukose tarp kančių irgi buvo kažkas, kas panėšėjo į laimę. Visi klausia tik apie nuotykius, apie „siaubus“, tačiau man galbūt kitoks išgyvenimas liks įsimintinas“ (p. 215). Galima sakyti, kad linksmos širdgėlos persmelktas Kertészo romaną daug daugiau pasako apie blogį, nei dramatiški ir romantiški liudijimai, kuriuose linkstama padaryti išpūdį, suformuoti išankstinę nuostatą. Romanas „Be likimo“ to nesiekia – jau net pats kūrinio pavadinimas yra savaip ironiškas, bylojantis apie determinizmo reliatyvumą; žmogui virstant funkciją atliekančiu mechanizmu, žodis „likimas“ tampa netgi juokingas. Ir vis dėlto tai įstabus pasakojimas, kaip žmogus ir absurdiškiausiomis egzistencijos sąlygomis stengiasi susigrąžinti savo likimą ir susieti jį su kitų žmonių likimais, kad banalusis blogis jo neprazūdytų.

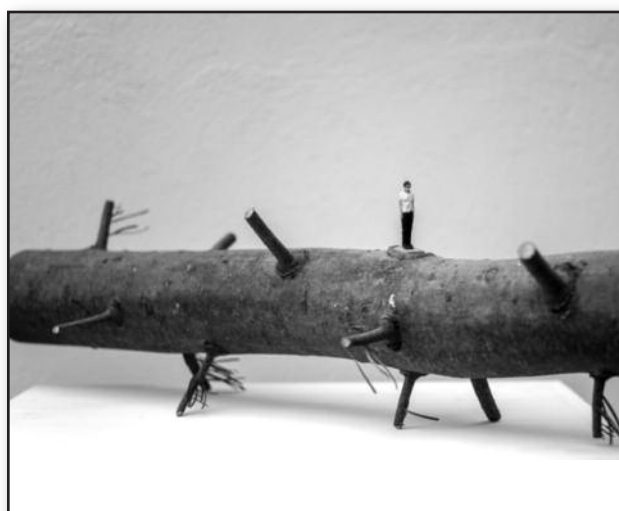
Kultūros kronika

Gegužės 8–18 d. įsijungti į savo renginių tinklą kvies tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Druskomanija“. Greta koncertų, įtaikančių į akademinį akustinės bei elektroninės muzikos renginių formatą, organizatoriai pristatys keletą naujų žanrų: nuo įvietintos (site-specific) muzikos fontanams ir retrospektyvinio kino seanso iki gyvai valdomos elektronikos ir ekstremalaus dviračių sporto junginio atidarymo. Festivalio organizatoriai numatė išleisti du retrospektyvinius leidinius – keturgubą CD rinktinę „30 Druskomanijos akimirklų“, aprėpiančią tris festivalio dešimtmečius ir 37 kompozitorių kūrinius bei festivalio knygą „Jaunimo kamerinės muzikos dienos. Jauna muzika. Druskomanija“, sudarytą iš įdomiausios archyvinės medžiagos – recenzijų, pokalbių, esė, kitų publicistikos ir literatūros žanrų.

Gegužės 10 dieną jau keturioliktoji Tulpių žydėjimo šventė kvietė pasigrožėti įvairiaspalvių žydinčių tulpių kolekcija ir pavasarinio Burbiškio dvaro parku Radviliškio rajone. Šiame dvare nuo 2000 m. kasmet vyksta Tulpių žydėjimo šventės, kurios garsina Burbiškio dvarą visoje Lietuvoje ir už jos ribų. Burbiškio dvaras įkurtas sename Baženskių dvare, kuris istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVII a., garsėjantis nuostabių peizažiniu parku, didingais parko vartais, liūtų tiltu, paminklais ir skulptūromis. Dvaro parke įrengti takai, tvenkinių salos, turinčios savo vardus ir istorijas, sujungtos 12 tiltelių. Čia taip pat auga ir 23-ių rūšių ir formų atvežtiniai augalai bei gyvena apie 40 paukščių rūšių.

Gegužės 12 d. Signatarų namų salėje vyko Kovo 11-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Algirdo Saudargo knygos „Apie tautą ir jos valstybę“ sutiktuvės. Kalbų, straipsnių ir apmąstymų rinkinyje publikuojama tai, kas buvo pasakyta ir parašyta per 25-erius metus nuo Sąjūdžio pradžios iki šių dienų. Knygos įžangoje Algirdas Saudargas rašo: „Rašau šias eilutes, grįžęs iš Ukrainos. Apsilankymas Maidane dar kartą grąžina į tuos laikus, kai panaši grėsmė buvo iškilusi Lietuvai. Verta mąstyti ir permąstyti tautos likimą amžių bėgyje, jos ištakas ir kovas. Ypač prasmingi laikotarpiai, kai tauta kuria savo valstybę ir ją gina. Tikiuosi, kad mintys apie tautą ir jos valstybę, išsakytos tų įvykių liudininko ir šiek tiek dalyvio, skaitytojui pasirodys įdomios ir vertos valandėlės dėmesio.“

Gegužės 13 d. Lietuvos Respublikos ambasadoje Berlyne atidaryta Vokietijoje gyvenančio lietuvių skulptoriaus Edvardo Racevičiaus personalinė paroda „Skulptūra“. Edvardas Racevičius gimė 1974 m. Klaipėdoje, kur pabai-gė meno mokyklą bei E. Balsio menų gimnaziją. Vienerius metus jis dirbo ir gyveno pas Vilių Orvydą (Gargždėlės kaime prie Salantų) ir ši patirtis davė pradžią pažinčiai su tokia medžiaga kaip medis. Tais metais jis sukūrė pirmąsias savo skulptūras iš medžio. Po to sekė mokslas Telšių kunigų seminarijoje bei teologijos studijos tuometiniame Vilniaus pedagoginiame universitete, kol 1997 m. menininkas vėl sugrįžo prie medžio skulptūros ir pradėjo intensyvių kūrybinių kelių. Nuo 2002 m. jis persikėlė į Greifswaldą (Vokietija), kur gyvena ir kuria iki šiol. Nuo 2001 m. E. Racevičius surengė dešimt personalinių parodų, dalyvauja grupinėse parodose bei simpoziumuose Vokietijoje.

Šių metų Lietuvos kino „Sidabrinę gervę“ pelnęs animacinis filmas „Neeuklidinė geometrija“ (režisierės Skirmanta Jakaitė ir Solveiga Masteikaitė) 60-ajame tarptautiniame Oberhauzeno trumpametražių filmų festivalyje laimėjo ekumeninės žiuri apdovanojimą ir 1 500 eurų prizą. Ekumeninė žiuri – tai krikščioniškas vertybes ugdančių organizacijų, kino kritikų ir kino edukatorių žiuri. Ši komisija apdovanoja filmus, kurie išsiskiria savo meniniais sprendimais, padedančiais apmąstyti žmogiskumo paslaptį ir egzistencijos esmę. Šiemet ją sudarė atstovai iš Šveicarijos, Liuksemburgo ir Vokietijos. Gegužę filmas bus pristatomas Kanų kino festivalyje, „Short Film Corner“ sekcijoje (atstovai – agentūra „Lithuanian shorts“), birželį jis bus rodomas prestižiniuose tarptautiniuose animacijos festivaliuose: ANNECY (Prancūzija), Zagrebo ANIMAFEST konkursinėje programoje (Kroatija), Seulo SICAF (Pietų Korėja), Melburno MIAF (Australija).

Spaudos diena

Atkelta iš 2 psl.

Ir J. E. Grybauskaitė šiltais jautriais žodžiais minėjo gimtosios kalbos, rašto, tautos identiteto svarbą – ypač liudijamą pastarųjų įvykių kaimyninėse šalyse, šią mintį išplėtojo Profesorė. Pranešime prasmingai keltas klausimas – ar savąjį raštą, spaudą atgavome kaip „malonę“, ar – patys atkovojome, pasinaudoję palankia istorine situacija. Teigdama pastarąją poziciją V. Daujotytė siūlė ir šventės įvardijime atsisakyti „atgavimo“ dėmens, kasmet pažymėti tiesiog Spaudos, kalbos ir knygos dieną. Priminta, kad sugrįžus gimtajam raštui, ne tik brendo lietuviškoji spauda (pirmuosius laikraščius – „Aušrą“, „Varpą“ teko leisti Mažojoje Lietuvoje), bet ir imta telktis į kultūrinius sąjūdžius, vėliau išsirutuliojusius į politinius, atvedusius į savos Valstybės atkūrimą. Nacionalinio diktanto prasmę Profesorė pakylėjo iki simbolinio lygmens, teigdama: „Laikas diktuoja tekstus, kuriuos turime parašyti“.

Po prasmingų kalbų, poetinių interjų teikti diplomai nugalėtojams – raštingiausiems iš 7 tūkstančių startinio rašančiųjų būrio, sėkmingai įveikusiems ne tik pirmąjį etapą – Giedros Radvilavičiūtės tekstą, bet ir finalą, kai rašytas Vlado Braziūno vaizdingas žodis. Greta raštingiausia lietuve pripažintos studentės Rūtos Norkutės apdovanotas visas būrys laureatų, atskirai išskirti laureatai mokinių kategorijoje (visą sąrašą skelbiame iš specialaus tinklalapio <http://www.diktantas.lt>). Įvertintos ir aktyviausiai diktantą rašiusios klasės, kurias kartu su Prezidente pasveikino Švietimo ir mokslo ministras D. Pavalakis. Nugalėtojams – Vilniaus licejaus 2A klasei, iš kurios rašė net 19, o į finalą pateko du mokiniai – skirta dviejų dienų išvyka į Tolminkiemį. Pagerbtos ir gražiai pasirodžiusios Klaipėdos „Vėtrungės“ gimnazijos 1A ir Tauragės „Versmės“ gimnazijos 4E klasės.

Galiausiai renginiui vadovavęs Marijus Žiedas pakvietė su Prezidente fotografuotis Nacionalinio diktanto laureatus, organizatorius, tikrintojus; apgailėjau, kad neištartas tekstų autorių pavardės – ir G. Radvilavičiūtė, ir V. Braziūnas buvo salėje.

Renginys užbaigtas paraginiu vakare atvykti į Prezidentūros kiemą, kur vyks koncertas. Bet aš sau ištariau Donelaičio poemos atskiras dalis užbaigiantį žodelį: „Gana“.

* Suaugusiųjų kategorija:

I vieta – Rūta Norkutė, Vilniaus universiteto Matematikos ir Informatikos fakulteto kompiuterinio modeliavimo programos magistrantūros studijų pirmo kurso studentė.

II vieta – Agnė Kazlauskaitė, Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje vertėja.

III vieta – Regina Musteikienė, Raseinių rajono bibliotekos Betygalos filialo vyresnioji bibliotekininkė. Ji pernai taip pat buvo tarp diktanto konkurso laureatų.

Laima Tamulyrienė, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos bibliografe.

Alma Juodkaitė, vilnietė ekonomistė.

Dalia Suraučiūtė, Lietuvos kamerinio orkestro muzikantė.

Ieva Lapytė, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų gydytoja rezidentė.

Julija Vilkaitė, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto prancūzų filologijos I kurso studentė.

Ona Marcinkevičienė, Kaišiadorių rajono Kruonio gimnazijos pradinė klasių mokytoja.

Justina Puzinaitė, vilnietė duomenų administratorė.

Aldona Babarskaitė, Druskininkų švietimo centro matematikos mokytoja.

Mokleivių kategorija:

I vieta – Milda Jundulaitė, Vilniaus licejaus vienuoliktos klasės mokinė.

II vieta – Giedris Pakalka, Ignalinos gimnazijos dešimtos klasės mokinys.

III vieta – Justas Meškys, Telšių „Džiugo“ gimnazijos dešimtos klasės mokinys.

Raštingiausia užsienio lietuviė – Ingrida Kruopštaitė, Strasbūras.